

KUNSTNERENS EGEN BERETNING.

Alex. Zaitzow

Sproget bærer preg av at han er født og oppvokst i Russland. Til Norge kom han som flyktning etter den første verdenskrig, og var da en ung offiser.

UTSMYKNING AV KAPELLET PÅ ILEBU.

Mitt forslag til å utsmykke kapellet på Ilebu har møtt velvillighet og forståelse hos fengselsmyndigheter, og i desember 1947 gikk jeg igang med skissene.

For å hjelpe meg i dette arbeide var jeg blitt overført til åpen celle hvor jeg kunne gruble og tegne usjenert.

Jeg satt i timesvis nede i kapellet og så på dets vegger som jeg skulle utsmykke. Jo mer jeg tenkte på oppgaven, desto større vokste veggene for meg, og jeg selv følte meg mindre og mindre. I dypeste ærbødighet så jeg på dem, som sto nakne og kalde i dette rommet hvor ens hjerte kunne fylles av sjelden varme.

Her, i dette rommet, samles mennesker som er rammet av sitt livs kanskje største tragedie, her, omringet av disse vegger sitter de med åpne, nakne hjerter og sinn, ofre for storm i menneskehetens hav, klamrende i sin ensomhet og ubarmhjertig åpenhet med seg selv, med håp om å finne en trøst, en ro i Guds ord. Her løfter visdommens ord dem opp av dagens smertelige virkelighet, og fyller dem med viten og gleden over å kunne nyte den, da de en gang skal forlate disse vegger for aldri å komme tilbake.

Under julegudstjenesten satt jeg der med mine fengselskamerater og lyttet med hjertet fylt av underlig smerte. Våre øyne stirret seg våte på julelysene som skinte, som strakk sine diamantstråler mot oss, blendet oss, - og inne i dem så vi våre hjem, våre kjære, våre barn - som kanskje også nu stirret på lysene og så oss. Vår lengsel gjennomboret veggene, oppløste dem, løftet oss mot lyset, mot lykken.

Jeg så meg omkring - og følte at hele rommet var fylt av lengsel, varm og intens.

Nu visste jeg hva jeg skulle gjøre. Og jeg bøyde meg ærbødig.

Disse veggene skulle bære preg av det de så, av det de rommet av innestengthet. Inn i disse grå vegger skal fra gulv til tak skjæres dypt og uutslettelig, ens eget "jeg", ens egne tanker, ens egen lengsel. Det skal være lengselens kapell. Og det skal være et rom, hvor "jeg" skal hente viten og håp til fremtiden.

Og "jeg" skal være som et barn som lar seg lede av lyset, og ethvert menneske som kommer skal finne seg selv og sine egne tanker her, og skal kunne si: - det er mitt, det er meg, det er jeg selv som lengter, min Gud.

Om jeg bare kunne makte denne oppgaven.

Det trøstet meg og ga meg mot, at jeg jo skulle betegne mine egne tanker, min egen lengsel - som jo er lik andres.

Alt sto med ett klart for meg. Materialet skal være sement - grå og naturlig, som selve tanken, fast og evigvarende. Sproget skal være enkelt og forståelig for alle, som barnets språk. Men det skal også være smykket, som et skrin, som gjemmer menneskets dyreste og vakreste juvel - menneskebarnets lengsel mot lyset, lykken.

Slik har jeg tenkt meg det:

- Ut av den stjerneklare himmel kommer lys.

Lysets stråler varmer luft, sjø og land, og den klare kilden strømmer mot oss.

Den mektige naturen - fjell, åser og daler, skogers og markers røtter suger i seg den varme kilden.

Langs kilden gror våren. Grønt løv springer ut av mørke, vinterkalde trestammer, blomstrer ut og bærer frukt.

Dyr - løver og lam, slanger og fugler - kryper og går og flyver til kilden, til lysstrålenes varme.

Mennesker - konger og slaver, fattige og rike, kloke og enfoldige, friske og syke, gamle og unge - strømmer til den klare kilden, til lysstrålenes varme, ledet av barnet i dem, ut av det stormende menneskehav.

Den klare kilden gir næring til deres røtter, den varme lysstrålen gir dem håp og veileder dem til lykken i fremtiden.

Og midt i det - står mitt eget "jeg" og "mine" nære.

29 januar 1948 har jeg fremlagt ferdige tegninger, utarbeidet til minste detalj. Den 18. februar har jeg fått beskjed at tegningene var godkjent, og samme dag gikk mine medarbeidere i gang med å slå av den gamle murpussen på den bakre veggen på galleriet, mens jeg ordnet med mine redskaper.

Neste dag begynte jeg, med bankende hjerte, å skjære i sementen, og følgende dag om aftenen sto denne veggen ferdig. Det tok 23 timers ganske intenst arbeide. Men jeg pustet lettet, tross et alvorlig oppgjør med kjøkkensjefen som de slitte potet-skrøllere som jeg lånte for å skjære i sementen.

Murmester N.T. og E.J., mine nærmeste medarbeidere og jeg sto på galleriet og snakket i munnen på hverandre og la planer om neste fremstøt. Vi delte de veggene som enda sto med gammel murpuss, i dagsrasjoner. Det ble 34 dager. 36 dager i alt på sementarbeide, så blir det igjen vinduer, alterbord, prekestolen, dørene, gulvet, tegningene til alterringen, lysekronene som skulle smies, taket som skal males. Vi regnet med å gjøre ferdig 4 - 5 kv.meter pr. dag. Det gjaldt i alt 175 kv.meter netto veggflater.

Vi måtte også ta i betraktning at det kunne bli vanskelig å få den tykke sementpussen til å sitte på veggen, især på betongen. Vi brukte nokså fet sementblanding, med meget fin sand, og la puss 2 - 4 cm tykt.

Under videre arbeide har vi, dessverre, ofte opplevd at sementlaget, etter å være finpusset, gled ned, og vi måtte da skrape alt sammen vekk og legge et nytt lag. Det tok meget tid og mot. Av og til var sementpussen ferdig først klokken 8 - 9 om aftenen, og hvis det var på betongveggen enda 2 - 3 timer før jeg kunne begynne å skjære. På murveggen derimot, måtte jeg sette meg i sving nesten før finpussing var ferdig, da murstenene fort suger til seg saften fra sementen.

Mine tegninger var laget i målestokken 1:15, og ved hjelp av en lett treramme på 2 x 2 mtr. på hvilken var spent hyssing i ruter på 0,5 mtr. overførte jeg tegningen på sementpussen. Jeg måtte være meget lett på hånden og helst ikke gjøre noen feil, for da måtte nesten hele overflaten finpusses igjen, og det var ikke så greit, da sementen allerede var herdet i en viss grad. Men omsider fikk vi ganske god erfaring. Dessverre fikk vi ikke den lyse Drammensand, som jeg tenkte meg, vi måtte nøye oss med en litt mørkere, men verst var det at den var nokså våt - så det tok alltid så lang tid å få den gjennom den fine sikten.

Mine venner så litt tvilrådig på hverandre. Om vi kan greie alt dette? Jo, vi blir nok ferdig til jeg skal ut. Det er ennå nesten fire måneder, det var jo forferdelig lang tid. Dessuten brente jeg av lyst på dette arbeidet - noe som jeg aldri hadde kjent før. Jo, vi blir nok ferdig, kanskje enda tidligere, bare vi hadde nok av tobakk og kanskje litt kaffe. Og det fikk vi. En dag kom jeg ned i kapellet med en hel bønne varm kaffe, det var kjøkkensjefen som spanderte, han var der en gang for å se hva jeg brukte hans potetskrellere til.

Neste dag begynte vi å banke av murpussen på alterveggen. Hele rommet var fullt av kalkstøv, og flere murhamre brakk i håndtaket etter at de unge frontkjemperne hadde bearbeidet murpussen en stund. Vi hadde rigget opp et solid stillas som vi kunne flytte langs veggene, og min venn E. J. holdt skarp utkikk med meg for at jeg ikke skulle dette ned.

Da den lange veggen var nesten ferdig, var jeg en eftermiddag alene i kapellet. Jeg så en eldre fange komme inn, han stanset foran veggen, så på den. Så tok han luen av. Slik sto han en stund. Da han skulle gå ut snudde han ansiktet fra meg.

Dessverre måtte vi en gang skalle av en hel dags arbeide, jeg hadde gjort en feil i utskjæringen. Men etter 37 arbeidsdager - jeg må nesten tilføye: og en rekke netter - var alt sementarbeide ferdig, og jeg kunne begynne med vinduer og figurer til dørene, prekestolen og alterbordet, som jeg modulerte først i leire og siden støpte i sementen.

Den 14. mai var kapellet ferdig, og 1.ste pinsedag ble det høyttidelig innviet. Det var en stor dag for meg og mine iherdige medarbeidere.

Jeg har tillatt meg å tilegne dette mitt arbeide til min lille datter Tatjana og alle barn i verden.

ALTERVEGGEN

Mellom stjerner kommer Lysstrålene. De skinner mot oss, mot alle og alt. Hvor de kommer fra - vet vi ikke. Jeg har hverken mot eller viten til å gi et symbolsk bilde av lysets kilde. Jeg lar det stå ubesvart og usynlig.

Lysstrålene glir ned og smelter kulden, sneen blir til kilden. Strålens varme vekker et vintertre til vår. En mor løfter sitt barn mot lyset, støttet kjærlig av fugler - naturen. Hun blir båret av en fiskestim som strømmer oppover i den klare kilden - naturens omsorg for sitt avkom. Langs kilden gror vår, og blomstene springer, og røttene suger i seg dens næring.

Lysstrålene varmer en fuglemor som mater sine barn, og et blomstrende tre som bærer frukt, og inne i det står et barn - en vordende kvinne og nedenfor henne en gutt - en vordende mann. Det første møte - den første spire til kjærlighet.

HØYRE LANGVEGG

Lysstrålen skinner gjennom den mektige natur og dens krefter. Det tordner, det regner, det kommer regnbuer som sammen med den klare kilden stilner av det stormende menneskehav.

Dyrene søker mot lyset, til kilden.

Mennesker, fra første dagens morgen til idag, drages mot lyset, mot den klare gjennomsiktige kilden. De ledes av barnet i seg selv. Konger, slaver, fattige og rike, gamle og unge, stygge og vakre, gode og onde, fjerne og nære, - hver av dem drages til varmen av sin egen Lysstråle. Omkring dem raser de høye bølgene av uro i deres sinn, deres strid og verk som pisker opp stormen, og der er barn som klamrer seg til et ungt tre som har mistet sitt feste i denne stormen.

Midt i dette står JEG. Det er "jeg" som drages mot lyset, mot den klare gjennomsiktige kilden. I "min" bevissthet er "jeg" det sentrale i det hele, da "jeg" kjenner og fornemmer seg selv sterkest. Og "mine" egne er "meg" nærmest, og "mine" barn er "meg" dyrest. "Min" egen smerte og "min" egen lengsel sanser "jeg" dypest.

VEGGEN PÅ GALLERIET

I midten - en kvinneskikkelse - symbolet på naturen selv med blomster og kornnek, - fra spiren til frukt.

Foran henne - et født menneskebarn står ansikt til ansikt med Universet, mot Lyset, mot Det Guddommelige - bevoktet av riddere - naturens beskyttende lover av det levende liv. Det gledelige budskap om menneskets tilbli-velse - fuglene - bringes langt mot nord og syd. Barnets leketøybåt blir til virkelighet og bringer det utover hele kloden.

VINDUSVEGGEN

Hvis vi mennesker ikke hadde hatt noen "feil" - var vi lik hverandre som to dråper vann og var "udødelige". Her er de "feilfri", fem kloke jomfruer, og de "feilfulle" fem enfoldige, som symboliserer denne tanke. Mennesker før og etter syndefallet.

Omkring de enfoldige jomfruer, som følgen av deres "feil" - roterer den evige veksling mellom liv og død.

Nedenfor - noen barn som flyver på eventyrets fugler ut i livet. Barn aner ingen fare, intet ondt, da de ikke vet hva ondt er for noe. Og et barn som faller av eventyrets fugl, vet ikke hvilken fare det svever i.

Mellom vinduene - et tre. Det er menneskets tre - barn som spirer og vokser opp til naturens krone, deres røtter næres av den evige varme kilden.

Oppe og på siden - vår daglige verden - brud og brudgommen og fest i ornamentet, der er menneskets verk - samfundet som en byfestning, skip - menneskets redskap til erobring av kloden, fuglene som flyver mot lyset, - driftkraften i oss.

FRONTEN PÅ GALLERIET

Menneskets naturlige trang til å hjelpe hverandre, hjelpe dem som er svakere enn oss, og dem som er i fare.

VEGGEN UNDER GALLERIET

Til venstre: Menneskets kamp med det onde i seg selv.
St. Georg i kamp med dragen.

Til høyre: Den Allmektiges budskap møter oss i vårt hverdagslige liv, hvor som helst og når som helst, uten varsel og høytidelig forberedelse.

Derfor plasserte jeg symbolet på Guds sønn på et "upassende" sted. Han kan møte oss på hvilken som helst av våre skritt i vårt liv, kanskje det minst ventede.

Men da vil vi tiljubile Ham, og, i vår enfoldighet, legge for Hans føtter det "beste og dyreste" vi eier - og har skapt - vår makt, rikdom og visdom, - som smuldrer hen til intet under Hans øyne. Men det vil vi gjøre av hele vårt hjerte, som Han selv har skjenket oss, og som vi har gjemt i røttene til menneskets tre - til våre barn - for at det skulle vedbli og banke for evige tider.

DEKORASJON OVER INNGANGEN

En kvinne og mann som pleier og sørger over en livets blomst.

CEMENTFIGURENE PÅ DØREN

Mennesker. Kvinnen med høst i favnen, en mor - en gutt med hans barneverden, som blir til mann, som far. Mannen med et skip - en manns verden, og en pike - som en gang blir mor.

CEMENTFIGUREN PÅ PREKESTOLEN

Barn er roten til livets blomst.

LYSEKRONER

Fragmenter av vår verden.

GULVET

Kompassrose - som symbolet på veiledning.

ALTERBORDET OG ALTERRINGEN

Knelende engler - våre reneste tanker.

Oslo, i januar 1953

A. Z.